

Tots els catalans recordem l'homenatge nacional que el febrer del 1948 va tributar-se a Mestre Fabra amb motiu del seu vuitantè aniversari.

« Pau Casals prengué l'estoig que contenia la medalla i pronuncià uns mots amb veu trencada per l'emoçió: « Es per a mi un honor i una gran satisfacció haver de fer lliurament al meu gran amic Pompeu Fabra d'aquesta medalla d'or que tots els catalans li oferim i que és l'expressió de llur afecte i de llur agraïment, en aquesta data del seu aniversari. Però jo crec que, ja que és Catalunya sencera que fa aquesta ofrena, correspon a l'home que dóna la representació de Catalunya posar a les mans del Mestre aquest present. Demano, doncs, al President Irla que vulgui acceptar l'encàrrec. »

Rebut l'estoig de mans de Mestre Pau Casals, el President Irla s'adreçà aleshores a Pompeu Fabra. Tots els assistents es posaren a peu dret i, en mig d'un gran silenci, el President de la Generalitat digué: « Mestre Fabra, estimat i vell amic! »

« En sento altament honorat de rebre aquesta medalla de mans d'un català il·lustre, President del Comitè d'Honor del vostre homenatge, per a fer-vos-en lliurament en nom de Catalunya i de tots els catalans escampats arreu del món. »

« Mireu-vos-la bé aquesta medalla. És obra d'un altre català, del gran escultor Joan Rebull. Mireu la vostra imatge feta amb materials indestructibles i Conserven-la per a vos i per als vostres descendents. »

« El joell que vos heu ofrenat a tots els catalans és fet, també, amb materials indestructibles. És carn de la vostra carn, és sang de la vostra sang, és tota la vostra vida: una obra admirable començada i acabada, que us ha immortalitzat. Els catalans no l'oblidaran mai i mai no us l'agraïran prou. »

« Visquen molts anys Mestre Fabra! »

« Visca Catalunya! »

I després de donar l'estoig a l'il·lustre homenajat, el President de Catalunya abraçà i besà Pompeu Fabra. Ben pocs foren els concurrents a l'acte que no sentiren, en aquells instants, els ulls negats de llàgrimes davant d'aquella abraçada de dos homes que representen allò que de més alt té l'esperit de Catalunya: la seva llengua i la seva voluntat d'ésser nació. I aquesta emoció es repetí quan el Mestre Casals, excel·sa encarnació de l'art, abraçà al seu torn el seu gran amic i company d'exili.

Amb veu trencada per les llàgrimes, Pompeu Fabra donà les gràcies per l'ofrena, mentre tots els presents aplaudien interminablement l'home que, als vuitanta anys, conserva clar el seny i ferma la voluntat de servir Catalunya i el seu idioma, arma invencible de l'esperit. »

MESTRE FABRA morí el dia de Nadal

Els meus records

NO vull parlar d'en Fabra com a gramàtic perquè altres ho faran amb un major encert i competència. Tampoc com a enginyer; malgrat ésser-ho ambdós, no eren els temes tècnics dels que més tractàvem en les nostres converses. Del Fabra que serví més i millors records, és el de l'home que en ell hi havia; de l'home de temps, inspirat per un ideal i que mai no cedí en les seves conviccions; del patriota sempre al nivell de l'espere que el sacrifici que la pàtria li exigia; del gran català que oferí tota la seva vida al servei de Catalunya.

La seva figura alta, escura, escuradaleça, de línies fermes i àgils i esveltades, corresponia a la seva personalitat espiritual; l'aparença física s'adeia amb la mentalitat precisa, igualment de línies clares i netes, sense enfangaments barrocs ni giragoneses cautesoses. En l'època de « L'Avenç », jo era encara massa criatura per haver pogut conïr en en Fabra; ja la coneixença començà al seu retorn de Bilbao. Els meus primers records d'ell són del temps de la Mancomunitat, d'aquelles hores de treball tenaç, pacient, constructiu, que cadascun de nosaltres realitzava a la seva manera i al seu lloc. Més tard, els records es fan més freqüents. Quan la primera Dictadu-

ra, ens havíem trobat força sovint, amb un grup d'amics, a la redacció d'un diari. Eren temps de vibració patriòtica continguda, en els quals calia mantenir i avivar el callu de la catalanitat esperançada. Fabra hi aportava, amb el seu concurs i mestratge, el suport i l'arma de la llengua. Després, en hores més propícies cadascú quedà més lligat a la seva pròpia feina. Però en vingueren d'altres de prova, en les quals ens havíem de trobar novament. I el recordo a la mateixa sobria i somrient fortalesa de sempre, quan la seva detenció, sense causa ni motiu, a l'« U-zunguay », tan sols per ésser President del Patronat de la Universitat Autònoma. Aquells que hi érem, no oblidarem mai el bon company que en aquelles hores fou en Fabra, ni el perfil de la seva figura a coberta, recolzat a la barana, mirant al lluny de l'escampada barcelonina, com mig abstrèf en el seu pensament i en el fum de la seva pipa, però sense perdre mai la serenitat i l'elègncia espirituals d'un home de fe i de pàtria de cor.

Més tard, havíem de venir propades més fosques, malvestats majors. Havia de venir la maledicció terrible de la guerra. Fou en el darrer d'aquells anys atziags quan vaig mantenir més contact amb ell. Venia regularment a la Conselleria de Cultura, ja que portava l'alta direcció de l'ensenyament del català; i ho feia amb la quietud normal del qui compleix una tasca cabdal, sense deixar-hi interferir les preocupacions del moment, per obsessió i cruels que fossin. Quan s'atansà la fi i planejarem l'evacuació dels intel·lectuals catalans, Fabra, naturalment, en fou el capità espiritual. Ell feu totes les etapes de l'èxode: passà primer per Girona i estigué després al Mas Perxès de l'Agullana. Tots els qui hi érem també el recordarem, al menjador fumós en aquells vespres d'hivern, prop de la llar, el foc posava encara reflexos de teblor, casolana i amiga en la rodona de nostres cansats i fets brosos; o bé al matí, quan l'hora era serena, a l'ampla esxada des d'on es veia al lluny la plana de l'Empordà ajent-se suau fins al mar. Ell que tantes vegades ens havia retret, un xic irònicament, d'estar-ne massa enxanclats, també en l'hora del darrer adéu se'n sentia enamorat d'aquell bell tros de Catalunya. I quan arribà el moment irreversible de deixar-lo; quan hagueren d'encabir-se, com varen poder, una munió d'intel·lectuals al biblilhi dels Serveis de Cultura al Front, i un camió auxilià que el vàrem haver de llençar costa avall perquè arrenqués, d'aquella expedició de la fidelitat dissortada també en Fabra n'era el capítol moral.

El llegat de Mestre Fabra

UN altre Nadal de dol per a Catalunya!

En la vetlla del 25 de desembre de l'any que acaba de finir ha mort a Prada, en la seva llar d'exiliat, Pompeu Fabra i Poch, restaurador de la llengua catalana. Als vuitanta anys d'una vida gloriosa posada al servei d'una noble causa, Mestre Fabra ha deixat d'existir, però lliga al seu poble « una obra admirable, començada i acabada, que l'ha immortalitzat. Cada català, qualsevol que sigui la seva condició i les seves idees, es trobi vivint la pobria existència de la Catalunya actual o he escampat en l'ample món, ha acollit la nova amb dolorosa emoció. Car Pompeu Fabra estava per damunt la misèria i la mesquinesa i als ulls de tots apareixia com un dels més autèntics i exemplars representants de la nostra Pàtria.

per Emili VIGO

En la vetlla del 25 de desembre de l'any que acaba de finir ha mort a Prada, en la seva llar d'exiliat, Pompeu Fabra i Poch, restaurador de la llengua catalana. Als vuitanta anys d'una vida gloriosa posada al servei d'una noble causa, Mestre Fabra ha deixat d'existir, però lliga al seu poble « una obra admirable, començada i acabada, que l'ha immortalitzat. Cada català, qualsevol que sigui la seva condició i les seves idees, es trobi vivint la pobria existència de la Catalunya actual o he escampat en l'ample món, ha acollit la nova amb dolorosa emoció. Car Pompeu Fabra estava per damunt la misèria i la mesquinesa i als ulls de tots apareixia com un dels més autèntics i exemplars representants de la nostra Pàtria.

L'oració fúnebre d'A. Rovira i Virgili

Senyores, senyors: Porto en aquest lluctuós acte la representació del Molt Honorable President de la Generalitat, al qual una indisposició recent ha impedit de fer el viatge per venir, ja de la Presidència de la República espanyola i la de la Presidència del Govern d'Euscadi. Amb aquesta triple representació i a més com a President del Parlament de Catalunya, faig present a la desolada família el condol profund per la mort de Pompeu Fabra, el gloriós octogenari que deu mesos en terra havíem homenajat, ací a Prada mateix, pels seus vuitanta anys. Llarga ha estat la vida de l'exilí mestre i amic; llarga i fecunda. Però això no minva el nostre dolor per la seva mort. Ens aflagava la confiança que Mestre Fabra, arribat ja al replà de la vuitantena, aniria pujant força amunt, amb les seves passes curtes i fermes, els grans dens anys següents. Desgraciadament, no ha estat així. I els qui vam abraçar-lo amb alegria el dia de l'Homenatge, avui venim amb l'ànima endolada a donar el comiat a la seva despulsa.

Notes biogràfiques

MESTRE Pompeu Fabra nasqué a Barcelona l'any 1868. Cursà la carrera d'Enginyer químic a l'Escola d'Enginyers de Barcelona i, en 1902, guanyà la càtedra de química de l'Escola d'Enginyers de Bilbao. Fabra, però, continuava éssent l'home entusiasmada de « L'Avenç » on, en 1891, havia publicat els seus treballs sobre qüestions lingüístiques, admirables per l'esperit de reforma i de restauració del català. La mateixa revista li edità « El ensayo de gramàtica del catalán moderno ». En 1898, publicà « Contribució a la gramàtica de la llengua catalana » obra premiada en els Jocs Florals.

« Jo he de creure que les mostres d'afecte que em prodigueu els catalans van adreçades a l'home que ha consagrat la seva vida a l'obra de redreçament de la nostra llengua. Per això les accepto tot agraïment del fons del meu cor. Sovint, en homenajar-me, s'ha qualificat d'exemplar el meu captivenent en l'exili: no he fet altra cosa que esforcarme a suportar-lo amb dignitat i resignació, com han fet...

EL MAXIM ENCIS DE MESTRE FABRA

POQUES vegades en la història dels pobles es dona el cas, com s'ha donat a Catalunya amb l'obra del Mestre Fabra, de popularitzar l'harmonia de l'estudi i el patriotisme. I preu més lleue encara aquest fet si tenim en compte els antecedents del caràcter català, potser una mica massa propici a la crítica i a la desobediència. La presència de la personalitat del Mestre nega aquests antecedents, car la seva obra aplanava tots els camins, desveltava tots els respectes i ens infon el sentit de la devoció.

Però, de més a més de la seva vida, encara va escriure una plana sobre fets gramaticals. Poques vegades podem dir amb tanta propietat, com en el cas de la desaparició del Mestre Fabra, que un home no ens abandona pel testimoni de la seva mort material. El Mestre ens deixa joells que no ens poden abandonar mai, que en viu la nostra espiritualitat catalana pel brill de la de la seva presència; el Diccionari Ortogràfic; el Diccionari General de la Llengua Catalana, veritable monument de concisió i de claredat; les seves Gramàtiques, etc.